

Zápis z obhajoby disertační práce

Studentka: Magdalena Sedlická
Datum narození: 16.10.1986
ID studia: 381220
Studijní program: Historické vědy
Studijní obor: České dějiny
Název práce: „Není přítel jako přítel. Židé v národním státě Čechů a Slováků, 1945-1948.“
Jazyk práce: čeština
Jazyk obhajoby: čeština
Školitel: Mgr. Miroslav Michela, Ph.D.
Oponenti: PhDr. Marcela Menachem Zoufalá, Ph.D.
prof. PhDr. Jiří Kocian, CSc.
Datum obhajoby: 18. 1. 2019
Místo obhajoby: FF UK, nám. Jana Palacha 2, Praha 1, místnost č. 201
Termín: řádný
Předseda komise: prof. PhDr. Ivan Šedivý, CSc.
Členové komise: prof. PhDr. Jan Rychlík, DrSc.
PhDr. Jan Randák, Ph.D.
doc. PhDr. Michal Stehlík, Ph.D.
doc. Mgr. Matěj Spurný, Ph.D.
doc. PhDr. Jana Čechurová, Ph.D.
prof. PhDr. Jaroslav Kučera, CSc.

Přítomní: prof. PhDr. Ivan Šedivý, CSc. (předseda komise), doc. PhDr. Jana Čechurová, Ph.D., prof. PhDr. Jaroslav Kučera, CSc., doc. Mgr. Matěj Spurný, Ph.D., PhDr. Jan Randák, Ph.D., doc. PhDr. Michal Stehlík, Ph.D., dále Mgr. Miroslav Michela, Ph.D., (školitel), prof. Rychlík a oba oponenti omluveni.

10:30 Předseda komise prof. Ivan Šedivý zahájil obhajobu, představil sebe a přítomné členy komise a školitele. Přítomným pak představil studentku.

10:35 Školitel Mgr. Miroslav Michela, Ph.D. seznámil přítomné stručně se svým hodnocením studentčina studia – studentka tematicky navazovala na diplomové téma o antisemitismu v čs. armádě, spolupráce po počátečních úskalích byla fantastická. Kolegyně měla jasnou představu o studiu, kterou zcela naplnila. Disertace byla předkládána postupně dle domluvy, zdůraznil heuristickou část práce, hlavně přínos zahraničních archivů a zdrojů a jejich interpretaci. V současnosti k tématu již existují jiné práce, na kterých se v rámci grantů účastnila i Mgr. Sedlická. Představil i její další úspěšnou publikační a vědeckou činnost.

Předseda komise prof. PhDr. Ivan Šedivý, CSc. poté vyzval studentku, aby ve stručnosti představila svou disertační práci.

10:40 Studentka seznámila přítomné s tezemi své disertační práce. Sdělila zejména, že se zaměřila na možnosti a limity začlenění židovského obyvatelstva v poválečné ČSR. Vybrala 3 skupiny obyvatel, jejichž integrace byla obtížná – „německé Židy“, poté osoby, hlásící se před válkou k židovské národnosti a optanty z bývalé Podkarpatské Rusi, kteří po válce žádali znovu o čs. státní občanství. Pomocí analýzy archivních pramenů se soustředila na otázky jejich poválečného soužití v ČSR. Snažila se představit problematiku adaptace těchto skupin. Věnovala se této problematice i na slovenském území. Za přínos práce považuje využití vzpomínek pamětníků – tedy propojila úřední prameny a vzpomínky pamětníků. Prostředí v ČSR bylo odlišné, židovství bylo možné deklarovat v náboženském smyslu, ale již nikoli národnostně. Mezi skupinami existovaly podobnosti – obtíže při získávání čs. státního občanství. O národnosti rozhodovali hlavně úředníci, často v rozporu se subjektivním pocitem osob, které o občanství žádaly. Židé museli aktivně prokazovat svou nezávadnost a loajalitu k československému státu. Panoval chaos ve výkladu oficiálních nařízení především na lokální úrovni. Židé byli považováni za domněle Němce, byli znovu veřejně označováni (bílou páskou), hrozilo jim nucené vysídlení z území. Až v roce 1946 bylo stanoveno, že Židé nesmějí být zařazováni do odsunu. Problém byl zejména u Židů, jež mluvili německy a hlásili se k čs. národnosti. Optanti z Rusi – hrozil jim návrat na anektované území SSSR. Na Slovensku prostředí pogromů a protizidovských nálad. Židé představovali cizí element, považováni za neloajální. Překážky na Slovensku, ale i v Čechách byly úřednicko-byrokratického charakteru. Závěrem však dodala, že poválečný život Židů v jiných státech byl ještě komplikovanější než v ČSR.

10:50 Předseda komise přečetl posudek nepřítomné oponentky PhDr. Marcely Menachem Zoufalé, Ph.D. a seznámil přítomné s hlavními body jejího posudku. Oponentka zdůrazňuje různorodý pramenný materiál, se kterým pracovala autorka disertace. Pozitivně hodnotí představený mnohovrstevnatý obraz zvoleného období. Přimlouvala by se za lepší teoreticko-metodologické ukotvení práce, a doporučila by detailnější korekturu. Doporučuje však předloženou disertační práci k obhajobě. Oponentka v zastoupení předsedy komise položila studentce tyto otázky: jaká byla zvolená kritéria pro výběr narátorů a kolik jich bylo? Dále se ptala na bližší teoreticko-metodologická stanoviska práce. Uvítala by jasnější formulování termínu antisemitismus, s jakou definicí autorka sama pracuje. Dále ji zajímalo, jak by bylo možné téma dále rozpracovat, i třeba dílčí části textu. Další připomínky jsou formálního charakteru

Předseda komise poté ocitoval závěr posudku oponentky, jež konstatovala, že práce Mgr. Sedlické splňuje požadavky kladené na tento typ prací, doporučuje ji k obhajobě a předběžně navrhuje klasifikaci prospěla.

11:00 Předseda komise přečetl posudek druhého nepřítomného oponenta prof. PhDr. Jiřího Kociana, CSc. a seznámil přítomné s hlavními body jeho posudku, dle kterého autorka zdařile zodpověděla výzkumnou otázku, s jakými poměry se museli po válce vypořádat čs. Židé. Tématiku dobře zasadila do dobového kontextu. Cíl práce tak splnila. Výklad je srozumitelný, text je dobře členěný. Autorka je znalkyní problematiky. Předseda položil studentce tyto oponentovy otázky: stanoviska KSČ a národních socialistů k dané problematice v tisku autorka dohledala, je toto možné najít i u sociálních demokratů a lidovců? Jaký vliv měla židovská tematika v období voleb 1946. Závěrem konstatoval, že předloženou disertační práci doporučuje k obhajobě a předběžně ji klasifikuje prospěla.

11:05 Studentka reagovala na posudky oponentů a jejich položené otázky. Nejprve na připomínky posudek PhDr. Marcely Zoufalé, Ph.D. Souhlasí s komentáři oponentky. Práce s prameny – kolik bylo vyslechnuto a použito rozhovorů, jaký byl jejich výběr. Používala Sbíрку svědectví a dokumentů z archivu Yad Vašem v Jeruzalémě, ta obsahuje 110 přepisů rozhovorů převážně s bývalými příslušníky čs. armády, jež sloužili na východě i na západě. Druhým zdrojem byla sbírka rozhovorů s pamětníky ŠOA uložena v ŽMP v Praze, která má dvě části. První obsahuje cca 1200 rozhovorů, ve kterých se pamětníci věnují spíše prožitým událostem za války. Až druhá novější část sbírky o velikosti cca 300 rozhovorů se věnuje spíše reflektování poválečné situace. Autorka prošla cca 500 rozhovorů, ke kterým měla přístup. Při výběru pročetla nejprve abstrakty daných svědectví, dále hledala případně použitelné rozhovory podle klíčových slov a hesel – občanství, optantství... aj. Dle toho nashromáždila cca 60 z nich a reálně využila cca třetinu z nich. Pracovala i s rozhovory a videi ze ŠOA Foundation v počtu cca 40, zde našla relevantní výpovědi ohledně Židů na Slovensku. Prošla tedy celkem 70 přepisů rozhovorů v Izraeli, 500 rozhovorů ze ŽMP (použila 60 z nich), pak ŠOA Foundation 40 rozhovorů, použila cca 10 z nich.

Domnívá se, že téma by mělo nabídnout čtenářům exkurz historický i bibliografický. Souhlasí, že práce by mohla obsahovat i další exkurz – více rozepsat jednotlivý předválečný vývoj zvolených skupin. V případě vydání by určitě věc zohlednila.

Připomínku oponentky o možném doplnění práce o téma organizace Bricha či příběh osoby Zoltána Tomana (dokument Šmoka a Kmocha) odmítla s odkazem na rozsáhlost tématu.

K bodu vlastního konceptu práce a metodologii uvedla, že cílem nebylo věnovat se konceptům loajalit a identit, primárně šlo o popis a interpretaci dobových poměrů. Zdůraznit osobní identity skupin Židů na jedné straně a na straně druhé nastínit oficiální představy o jejich identitě, v jejichž rámci se sebeidentifikace aktérů stávala druhořadou.

Uvedla však možné teorie o politice identit, např. historika Víta Strobacha. V současné době se tomuto tématu věnují jiní vědci a vědkyně i z příbuzných oborů – antropologie, sociologie.

K vytyčení termínu antisemitismus uvedla, že část o přesné definici a recepci termínu by se dala rozšířit, ale spíše v poznámkách pod čarou, či doporučenou literaturou. Předkládaná disertační práce není primárně o antisemitismu, ale o zacházení československého státu s židovskými občany. K otázce na další zkoumání v daném tématu – autorčin zájem o dané téma přetrvává, pracuje na projektu evropské infrastruktury pro výzkum holocaustu, jež má za cíl digitalizovat a zpřístupnit všechny možné materiály v Evropě, jedná se o velký mezinárodní projekt.

11:15 K posudku prof. doc. PhDr. Jiřího Kociana, CSc. uvedla odpovědi na otázky v závěru. Stanoviska lidovců a soc-demokratů k židovské problematice – je to široká otázka, lze odpovědět až na základě rozboru dobového tisku a projevů čelných lidovců a sociálních demokratů. Vychází tedy ve své odpovědi z práce Petra Bednaříka – ani jedno z hlavních periodik neprojevovalo o dění čs. Židů v ČSR příliš velký zájem, spíše se věnovala problematice jejich vystěhování do Izraele, což plně korespondovalo s politickými zájmy ČSR. Dále nastínila odpovědi Bednaříka a historika Jana Láníčka, co jednotlivá periodika k tématice publikovala. K druhé otázce: vliv židovské problematiky v období voleb v květnu 1946 – patrné vzepětí protižidovských nálad, projevil se hodně na Slovensku. Nárůst antisemitských letáků, stížností na zastoupení Židů v komunistické straně na Slovensku, obviňování za prohru KSS ve volbách. V českých zemích méně vyhrocená situace, ale protižidovská rétorika se také objevuje. Uvedla jako příklad projev ministra Noska.

11:20 Předseda komise poděkoval a zahájil diskusi.

Doc. PhDr. Jana Čechurová, Ph.D.: za třetí republiky došlo k upuštění od prvorepublikové politiky menšin. Otázka – zda pokud by nebyla opuštěna, by Židé po válce dosahovali jejich kritérií. Představovali by 20% obyvatelstva v okresech i po válce, tak aby mohli být právně označováni za menšinu? Studentka uvedla, že v ČSR žilo 55 tisíc Židů, z toho cca 35 tisíc na Slovensku, záleželo by tedy na konkrétních počtech v daných místech. Mgr. Miroslav Michela, Ph.D. k odpovědi dodal, že se domnívá, že například v oblasti jižního Slovenska by byl tento předpoklad splněn.

Druhá otázka paní docentky souvisela s prohlášením studentky, že na jednu stranu při vyřizování agendy ohledně obdržení/neobdržení státního občanství poukazovala na určité „svévolné“ jednání úředníků, ale zároveň konstatovala, že oni často používali informace o národnosti z předválečného sčítání lidu. Mgr. Sedlická souhlasila, uvedla však příklad, kdy byl takový postup méně šťastný. Před válkou např. někteří Židé vyplňovali dotazníky německy, po válce to úředník subjektivně posoudil, že se jedná o „ne-Čechy“, ale oni sami sebe definovali jako Čechy.

doc. Mgr. Matěje Spurného, Ph. D. – práce zaujala, je kvalitní. V souvislosti s tím by měl dva okruhy otázek k diskusi – 1) teoreticko-metodologické zakotvení a práce s pojmy – práce s termíny etnicity a etnické identity. Ptá se, zda studentka sama má nějakou analytickou kategorii pro pojem etnické identity a jak jí reflektuje? 2) otázky židovského majetku, arizace a jeho navrácení. Souvisí dle něj s připisováním identity stran úředníků: dá se interpretovat jako jejich strategické jednání právě kvůli majetku, ale i jako antisemitismus, či například radikální anti-germanismus. Studentka reagovala, že se tímto záměrně nezabývá, je to komplexní tematika, která by vystačila na samostatnou práci. Snažila se tam dát alespoň odkazy na literaturu. Rozebrala však otázku majetkové restituce majetku na Slovensku, kde zásadní problém byl, že arizovali přímo slovenští obyvatelé – v Čechách spíše Němci, či Češi s říšským občanstvím – ta poválečná rozdílnost souvisí zcela s válečným vývojem v obou zemích.

K prvnímu bodu – termín menšina dle Mgr. Sedlické těsně souvisí s etnicitou, ta je primárně vázaná na jazyk. Doufá však, že se jí podařilo ukázat, že v případě Židů vázat etnicitu primárně na jazyk byl koncept státu, který byl nešťastný, nepružný, který vedl i k vystavení této skupiny určitým negativním reakcím stran československé veřejnosti.

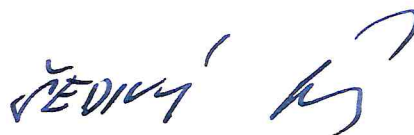
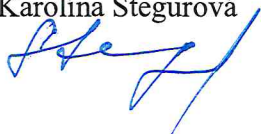
Prof. PhDr. Ivan Šedivý, CSc. zmínil k problematice konceptům nové identity u Židů, že se toto zásadně objevuje už po roce 1918, po druhé válce to tedy není úplně nový jev. Situace po druhé válce není úplně nová, má nějakou prehistorii. Mgr. Sedlická souhlasí, odlišnost vidí v tom, že na

základě svědectví pamětníků je na začátku chuť setrvat a žít v ČSR, ačkoli oni sami třeba často se neuměli definovat, ale chtěli ve státě zůstat. Poté zklamání z toho, že ze strany státu existoval tlak, aby své židovství v obou smyslech (náboženský, národnostní) potlačili. Často emigrovali. Prof. Šedivý reaguje – dneska je to celkem jasný, převažuje náboženská identifikace, ale jak oni sami o sobě uvažovali v té době. Mgr. Sedlická – primárně se cítili jako občané Československa, ale definovali se i v rámci dalších kategoriích – např. z náboženského hlediska. Oni často byli členové více skupin – byli Češi, Židé a mluvili třeba německy. Málokdy sami sebe identifikovali zcela jednoznačně. Doc. Mgr. Matěj Spurný, Ph.D. reaguje, že identifikace po druhé válce nová byla. Vysvětluje to etnizací občanských práv, tedy i práv majetkových. Získání, či nezískání občanství má pro osobu konkrétní právní důsledky, objevuje se poprvé za protektorátu. Domnívá se, že toto je nový vliv po válce.

11:40 Předseda komise ukončil samotnou obhajobu a komise zahájila neveřejné zasedání o klasifikaci obhajoby disertační práce.

Předseda komise seznámil studentku a přítomné s výsledkem obhajoby: komise hlasovala zdvižením ruky, počet členů komise 7 – přítomno členů komise 6 – kladných hlasů 6, záporných hlasů 0. Obhajoba disertační práce byla klasifikována prospěla.

Zapisovatelka: Mgr. Karolína Stegurová

Jméno a podpis předsedy komise:

Jméno a podpis dalšího člena komise:

